

անօրինականներ՝ որով ամփոփել տուներ էր անոր մարմինը տարիներէ ի վեր իր հովուած և սփռ-
փած ժողովուրդին խորանին հովանիին տակ, զիրեն ի գիրս սրբոց»:

Միւրելիդ իմ Տ. Ներսէս, քահանայ ճշմարիտ՝ Աստուծոյ բարձրելոյ, աղբիւցար քաջութեամբ,
հովուեցիր խաղաղութեամբ, գործեցիր իմաստութեամբ, հանգի՛ր այժմ ի սրբութեան, արցո՛ւնք
ու խո՛ւնէկ հոգեկոյտիդ, օրհնութի՛ւն անուանդ ու յիշատակիդ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

Անոր մահը չէր որ հանդիսաւորեց եղիպտոսի Հայութիւնը՝ Յուլիոս 25ի Գլ. ի ետինքին, Աղեք-
սանդրիոյ եկեղեցիին մէջ, այլ անմահութիւնը:

Երբ մարդիկ — իրե՞նց թէ իրենցմէ բարերարութեամբ իրաւունք՝ դորձ է ճշդել — կը հաս-
նին պայմաններու այն դաստաւրումին, ուր ելած հասած էր մերձ իննսունամեայ այս ծերունին,
անոնց դադաղները ա՛յլ սուղ ու սոսկում չէ բնաւ որ կը բերին իրենց հետ, մահը այլեւս անոնց
համար կ'ըլլայ տոմսակը լոկ՝ զոր պէտք է ունենալ անպատճառ, բաց զանելու համար մեծ փառ-
քին գոռոր:

Մարմինի պարտքին այդ վերջին տուրքն էր որ վճարեց կարապետ Մեղգոնեան ու մտաւ յա-
ւիտեական խաղաղութեան ներս:

Հիմա՞կ որ այլեւս մեր մէջ չունինք զինքը, բնազօրէն և անդիմադրելի մղումով մըն է սա-
կայն որ մեր միտքը կ'անդրադառնայ կեանքին՝ զոր աղբիւցաւ անիկա մեր մէջ, ու, ինչպէս ա-
պագան պիտի ըսէ անշուշտ աւելի տիրաբար, մեզի համար:

Իրբ միտք՝ անուս և անգրագէտ, որ չէր կրցեր սորվիլ մայրենի լեզուն անգամ, իբրեւ բարք՝
բիրտ և յաճախ դժնեայ նոյն խկ. իբրեւ խելք՝ թիւի և խնայողութեանց ճիշդութեւ մէջ թրծուած
փորձառութիւն լոկ, իբրեւ հաւատաւոր՝ ներքին հրայրքներու ջերմութեամբը դեռ մինչև վերջերը
գէթ անծանօթ մնացած. խկ իբրեւ առողջութիւն՝ ճղճիմ կուրծք մը, որ քառասուն տարի արին
թքաւ շարունակ, վերջապէս իր կեանքն իբրեւ հասարակ գիծերու վրայ աղբած և ինքզինքը
պղտիկ կէտերու վրայ արժեցուցած այս մարդը ինչպէ՞ս յանկարծ կրցաւ իր անունը հանել այն-
պիսի բարձրութեան մը վրայ, ուր քիչեր, մեր մէջ, կրցեր էին ելնել ցարդ, իբրեւ ազգասէր նուիր-
ատու, և, զինքնք բո՛ւն բառը, իբրեւ մեծ բարերար:

Իր մահէն մինչև յուզարկաւորութեան օրը, հարցական այս խոկումն է որ հովուեցաւ զինք
մօտէն և հեռուէն ծանչցած բոլոր եզրիտահայերուն սրտին մէջ, կարելի է ըսել անխառն՝ թէ
այդ հարցումն է որ քիչ մը պիտի դրաղեցնէ միտքերը ամէն տեղ ուր որ վաղը իմացուի իր մահ-
ուան գոյժը և ազգին ըրած բարերարութեանց ցանկը: Անոնք որ քիչ մը շատ արժէք կուտան վեր-
լուծական դատումներու մեթոտին՝ նորէն պիտի դառնան այն մտածումներուն, զորս ունեցած
էին, բարերարութեան լուրը հրապարակ իջած օրէն մինչև անոր գործին իրաւարանօրէն և վերջ-
նապէս հաստատուած բողբէն:

Ու ամենէն առաջ իր գլուխը պիտի վեր ցցէ հետոյ այն կարծիքը՝ թէ Մեղգոնեան ըրաւ այդ
տրււնութիւնը, պարզապէս զրկելու համար իր ժառանգորդները կամ մերձաւոր ազգականները, ու-
րոնց հետ խոտով պահած էր զինքը միշտ իր դժնեայ բարքը: Յետոյ, պիտի չքաշուին դուշէ ոմանք
ըսել տակաւին թէ անիկա իր այդ գործին մէջ կրաւորական ենթակայութիւն մը մնացած էր
միշտ. ըրած էր ինչ որ ուրիշներն ըսած կամ թելադրած էին միշտ իրեն, այս ու այն կերպով
ազգելով իր կամքին վրայ. վերջապէս, պիտի ըսուի ինչ որ ըսուած է յաճախ սոյն բարեգործու-
թեանց ամբիւ, որոնք իրենց բնութեամբն իսկ անընդունակ են լուսնութեան մէջ կամ ի ծածուկ
կատարուելու, և լոկ փառասիրութեան պիտի վերադրեն գործն ամբողջ:

Իսկնք անմիջապէս թէ նա որ կը գրէ այս տողերը, իբրեւ մօտէն ծանօթ Մեղգոնեանին ան-
ձին, և տեղեակ՝ իրադարձութիւններուն, որոնց մէջէն անցաւ իր գործը, վերջին կերպին յանգել է
առաջ, ինքզինքն ի վիճակի կը կարծէ իրենց իսկական արժէքին վերածելու համար այդ կարծիք-
ները:

չէր առաջինէն. իր խոստումը ու ղեկը բարձր չէր հանդուրժեր քնաւ մտկերն այլին զգայութիւններով զբաղելու և զբաղեցնելու տառապներն իր փախչելի ծախէն, ուղերձէն, երգերէն, գետնամած յարգանքի ձևերէն, ոչ միայն անոր համար խելքն ուր տառնց մէջ նոր զիմուտի մը նախերգանքը կը զգար յաճախ, ոչ միայն՝ որովհետեւ հանդիսաւոր ցուցակութիւնները հանդիսաւորապէս փոխադարձելու վայելչութիւններէն զուրկ կը նկատէր ինքզինքը, այլ որովհետեւ, իբր յոյժ գործնական միտքի տէր անձ, աւելորդ ու անպէտ կը նկատէր այդ ամէնը։ Ոչ. չարութիւն է պարզապէս՝ ըսելը թէ փառասիրութիւնն էր որ մղեց զայն այս գործին. և յետոյ, ո՞վ կրնայ կշռել մարդոց սիրտը — Մենք պիտի վարանէինք ընդունել նոյն խել՝ թէ փառասիրութեան երկրորդ և մաքրագոյն ձևն էր որ յեցուցած էր իր հոգին։ Իբրև խոհուն և գործնամիտ մարդ, զիտէր անշուշտ թէ իր անուշին ի՛նչ լոյս պիտի գար օր մը իր գործին. ու ատ՛ր համար նոյն խել, առեւտուրի և փորձառութեան տաժաններու մէջ կազմուած այս ոգին ինքզինքին չէր ներեր քնաւ մտածել նոյն խել այն կարգի վայելքներուն վրայ, որոնց գայն ու չգալը ապահով էր թէ ա՛յ կախում չունէին իր մէջ։ Մասնազէպ մը ունինք ի մտի՝ որ բաւական յառակորէն կը ցուցնէ իր տեսակետը այդ մասին։ Շուրջ եօթը տարիներ առաջ, ի դարձին կիպրոսէ, ուր այդ տարիներուն կ'երթար իր «հոգւոյ զաւակներ»ուն մօտ անցընել իր ամառը, երբ այցելեցինք օր մը իրեն. Աղեքսանդրիս, աւելի քան առաջ կազդուրուած գտնելով զինքը, տկարութիւնը ունեցաւ բռնելու թէ ուրախ ենք շատ՝ հաստատելով թէ իր գործին փառքը (չէ՛րէմ) զօրացուցած է զինքը։ Այս պարտիկ ակնարկութիւնը ամբողջ անժամը խոսողից ձերտեցին. աչք յարտասուս, զուսթ ուսերուն վրայ զոգոցնուն, բաւա անիկա. «այդ բառը ե՛տ առ Սրբազան Հայր, ես կ'երթամ կիպրոս ամէն տարի, իմ գործէս ոչ թէ (չէ՛րէմ) այլ քնսէլլի (սփոփանք) և սէսաւք (երջանկութիւն) միայն ընդունելու»։ Անկեղծ էր ան։ Պէտք էր տեսնել միայն, այդ բոլորին, ուխտունն անցած մարդուն սուրբ սրտմտութիւնը։ Ու հըշմարտի, երկոյս ճշմարտ էր իր խօսքը։ Երջանիկ էր ինքը, այդ էր իր փառքը։ Փառքը արձամարհողները միայն, կ'ըսէ Վոլքենարիկ, ստուգապէս կը փառաւորուին։ անուն թէ ուրախ կը փախչին փառքէն, բայց փառքը կը գտնէ զիրենք անմիջապէս։ Առաքելութեան շուքն է փառքը, կ'ըսէ ուրիշ մը, որ անբաժան է միշտ անկէ, բայց աղնիւ փառքը, սիրտին մէջ երանութեան փոխուած այդ մարդու զգացումը, որ ծնունդն է միայն և ո՛չ թէ ծնողը առաքելութեան. «Մեր փառքն ու պարծանքը մեր խղճին վկայութիւնը միայն պէտք է ըլլայ» (Բ. Կարնի. Ա. 12)։

Մըզող հոգիի միայն գործ է փոքրութիւններ փնտռել միշտ մեծութիւններու մէջ։ Կլմինտարի, աղիւսի կտորներով և աւաղախիճներով կառուցուած տունները կը փլչին երկու տեղատարափէ վերջ. մեծ և սրբատաշ բարերով կանգնուած չէնքերը զարերուն կը նային։ Միջգոնեանի գործը իրերայնջորդ սերունդներուն վկայութիւնը պիտի ունենայ հեղուհետէ իր մեծութեանը մասին։ Եթէ անոր վրայ կան արդարեւ քանի մը տկարութիւններ, ատոնց յանցանքը ո՛չ թէ իրեն է՝ այլ անոնց որ անոր խորհրդատու եղած լինելու խրթխտանքով կ'ուռչին ամէն օր։ Իրատես իմաստութիւնը պիտի սրբագրէ հետզհետէ այդ տկարութիւնները։ Այդ գործը մեծ պիտի մնայ միշտ և հաստատուն, որովհետեւ զայն ներշնչող միակ ոգին՝ բարութեամբ միայն և ազգին միայն տալու զգացումը եղաւ սկիզբէն։ Եթէ այդ զգացումը գործին ծագումին մէջ խել պարտուած ըլլար ուրիշ միտմտութեամբ, պիտի չտակար բառ ինքեան ծանր ան՝ զփառութիւններուն, գործին հոգը Ա. Հանրապետութիւնն է՝ Վ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան, անկէ՝ պահ մը՝ Ամերիկեան պօստին, ապա երուսաղէմի Պատրիարքութեան և, ի վերջոյ, Բարգրծականին յանձնելու առթիւ յառաջ եկած իրադարձութիւններուն, որոնք քիչ չմըկեցին բարերարին միտքն ու սիրտը, առանց սակայն օ՛ր մը չեղեցնելու իր դիտաւորութիւնը՝ մէկին կամ միւսին միջոցաւ եղած պարագային ալ՝ միշտ ու միայն ազգին տալու իր առաջադրութիւնէն։

Առաջին գիծը՝ այս տըւելութեան գործին մէջ անոր ի հանգէս բերած նկարագրին՝ այդ է. ազգին տալու անբռնադատ այլ բուռն ուխտը։ Երկրորդը՝ անադմուկ խնայարհութեան այն ոգին է, զոր երևան բերաւ անիկա առաջին վայրկեանէն մինչև վերջինը, իրեն համար խղճի պարտականութիւն նկատած այդ գործին կատարման միջոցին։ Իր մարդիկ ունեցածը, «գոյլը չափ զկեանս իւր», ազգին գոյութեան գանձանակին մէջ ձգելով Աստուծոյ ընծայած այս մեծութիւնը մեկի համար չի տարբերիր քնաւ Աւետարանի այբբինէն, որ իր ունեցած և չունեցած երկու նաքարակիտը Տիրոջ նուիրարեբեր էր Յիսուսի ակնարկին առջև։ Այդ կնիշ պարտութիւնը կամ տուածին բաժնի չէր չէր որ անոր զէմը լուսապսակեց քրիստոնէական բարոյականին մէջ, այլ ոգին։ Ո՛չ թէ առեւթը կամ տուողը, այլ տըւելութեան շարժառիթն ու եղանակն են որ կը բարձրացնեն տրուածին արժէքն ու նշանակութիւնը։ Այբբին լուսման և հարուստին յիսուն բիւր ոսկիներուն ղէզը հաւասար են Աստուծոյ առջև։ Միջոցնեան մինչև իր վերջին շունչը լրիւ վայելից այն երջանկութիւնը, զոր Տէրը վկայեց թէ ունի այրին, որովհետեւ կըցաւ իր տուածին մէջ զնեւ «գոյլը չափ զկեանս իւր»։ մինչև իր մահը՝ ապրեցաւ անիկա կամաւոր աղքատ, իր գործէն բոլորած բարեքէն ընդունելով ցլերի իր կենսապահիկ հացն ու հանգիստը։

Աստուծոյ արքայութեան առջև այդ «փոքրիկ»ը մեծ եղաւ ու մեծ պիտի մնայ ընդ միշտ ազգին պատմութեան մէջ։ Մեծութեան գաղտնիքը անպատճառ գիտութեամբ, զարգացմամբ կամ դաստիարակութեամբ չէ որ կը բացատրուի. եթէ այդպէս լինէր, կրթուած և զարգացեալ մարդոց երամին մէջ երբեք պիտի չգտնուէին չարեր և ոճրագործ անձինք։ Մեծ մարդոց հոգիին բա-

ցատրութիւնը պէտք է որոնել յաճախ հոգիին մէջ այն ժողովուրդին, որուն զաւակներն են անոնք։ Ազգին նկարագրին մէջ ծածկուած բարացուցական շօշուփներն են որ, անակնկալ կերպով կը յայտնուին երբեմն, ոսկի զանակներու պէս, իր այս կամ այն որդւոյն բարոյականին մէջ, անոր նպատաւարութեամբ մէկ վայրկեանին։ Բարեպաշտ մայրիկէ՞ մը, որոնցմով այնքան հարուստ եղած են կեանքիւն հայ բնականութիւնը, թէ ազգաւէր վարժապետէ մը, որոնց թիւը ցանցաւ չէր եղած գաւառի հին հայ դպրատուններուն մէջ, ստացած էր կայծ մը՝ հայութեան հոգիին դարաւոր անունդն ու ճարակը եղած պահպանողականութեան ու սիրոյ մեծ բոցէն։ Այդ կայծը, նեղոսի բերքի հովիտին մէջ, ուր նոյն այն ոգին Գալուստեաններու, Եռասուֆներու, Նուարներու, Եզրայեաններու ընտիր հոյժ մը հասցուցեր է հայրենիքին եւ ազգին սիրովն ու մտածումով տոգորուն, այդ կայծը, անունը չունէին բռնկած, կրակ առաւ որ մը, ազգին համատարած դժբախտութեան մէկ թուականին, որպէսզի մարդիկ կարենան հասկնալ թէ Աստուած իսպառ չէ լքած այս ժողովուրդը։

Համոզուած ենք ի սրտէ, թէ Մելգոնեան իր ազգին ծոցածին ծնունդը, անոր հոգիին ամենեւնի հարադատ ներկայացուցիչներէն մին եղաւ մեր մէջ։ Եւ ատոր մէջ է նոյն խի իր մեծութեան գաղտնիքը։

Նորահայրի աղօթքին մէջ ակնարկուած հոգիներէն է անիկա, որոնք այս աշխարհէն մեկնելէ առաջ իրենց ձեռքովը կը լուան կը մաքրեն ինքզինքնին, երջանիկ մահկանացու, որ ինքնին կերակուց իր ամամահութիւնը։

Ազգովին խոնարհիլ պարտինք իր անուան եւ յիշատակին առջև։

ՅՈՎԱԿԻՄ ԳԷՐՄԱՆԵԱՆ

Իրական եւ անգնահատելի կորուստ մըն էր Հելուստասայ Ռոսնակին մահը, ոչ միայն կրօնաշունչ եւ բարոյացուցիչ գրականութեան համար, զոր իր բոլոր երեսներուն վրայ հմայիչ զարմաց ան՝ մարտը սրտի մէջ միշտ թափխուած իր գրիչովը, այլ նաեւ հայ իրականութեան այսինքն հայ կեանքին համար։ Ճշմարտապէս բարի հոգի մը մարմնացումը եղաւ ան, ուր որ ապրեցաւ, աւելի ճիշդ՝ ուր որ պատկանէ հոգը եւ առողջութեան հարկը տարաւ զինքը։ Լողանի իր բոյնին մէջ, Ալկիանց ձիւնագագաթ սարերուն դէմ յանդիման եւ Լիմանի խաղաղիկ ափերուն վրայ, դրացնութեանը մէջ՝ Քրաֆիլ-Պեռարի անապատ սիրովն ու երկայնմտութեամբը զեռ միշտ երէկ տեսած Զաւիթերահայ որբանոցին, որուն մտածումը իր մեծագոյն սրտմաշութիւններէն մին եղաւ, իր պատուական կողակցին հետ՝ Ակիդաս-Պրիսկիդան եղած էր ան այդ պղտիկ գաղտնիքին մէջ։ Ճանչնալ պէտք էր զինքը իր ընտանեկան այդ յարկին տակ մանաւանդ, իր մատենագրական ու գրասեղանին մէջտեղ, իր հաւատքին ամենօրեայ հրայրներուն եւ սիրոյն ականակիտ ամբօթութեանը մէջ, հասկնալու համար թէ կրօնքին զգացումը ի՞նչպէս բարոյականի կը փոխուի մարդուն կեանքին եւ նոյն խի գրականութեանը մէջ։ — Ես էրմ հանգիստ իր հոգւոյն։

Proprietor — His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.

Editor — Father Karekine Bulbulian. Armenian Convent, Jerusalem.

Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.